טו: ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

ורבותינו נמנו באושא. אין דגרסי אתרוג אחר חנטה בין למעשר בין לשביעית דסברי לה השתא כר"מ דלעיל (דף יד:) ולא נראה דבהדיא מוכח בפ' לולב הגזול (סוכה דף מ.) דגרסינן אחר לקיטה וג' מחלוקת בדבר: **שתי** בריכות ס"ד. דלא אייך לשון בריכה ד) כאלו אלא ביוצים כדפי' בקונטרס כדתנן בפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פ.) הלוקח פירות שוכר מפרים בריכה לאשונה ואין לפרס דפרין מעוס וכל אילנות טוענן שתי פעמים בשנה דהא אשכחן דיופירא בריש עושין פסין (עיכוין דף יח.) ומיהו י"ל מעוס דקשיא ליה דכיון דלא שכיח אין לנו לחלק מדרבנן: **כגון** הדקלים והזיתים. כתנס נקט זיתים דמודה בהו ת"ק דתבואה וזיתים אחר שלש ולא אחר חנטה: **נהגו** העם בחרובין ברבי נחמיה. אלא דוקא נקט חרוביס דהוא הדין דקלים וזיתים וכל אילנות ד)העשויות בריכה אחת בשנה מדפריך ליה ריש לקיש מבנות שוח וא"ת והא בנות שוח מפרש בפרק כילד מברכין (ברכות דף מ:) תאיני חיורתא ובריש כלל גדול (שבת דף פח. ושם) אמרינן לקיטתו כאחד למעוטי תאנה ואע"פ שיש לחלק בין פתח תאנים לתאיני חיורתא הא בפ"ק דפאה (מ"ה) חשיב אילנות שלקיטתן כאחד ולא חשיב בנות שוח ושמא תנא ושייר: **בנות** שוח. בפרק כילד מברכין (ברכות דף מ:) אמר רבה בר בר חנה תאיני חיורתא ופרי גרוע הוא כדמשמע בריש מסכת דמאי דלא נחשדו עליהם עמי הארץ לתרן הקלין שבדמאי הביתין הרימון והעוזרדין ובנות שוח וכן משמע בפ"ק דע"ז (דף יד. ושם) דאמרינן גבי שביעית הוסיפו עליהן מוכסמין ובנות שוח אבל מעיקרא לא נהגו בהם שביעית שלא היה חשוב בעייהם וקשיא דבפ"ק דשבועות (דף יב: ושם) משמע שהוא פרי חשוב גבי מותרות קיץ למזבח כבנות ז)(שבע) לאדם כל שאוכלין אותו בקיעות פעודה והייני בנות שוח דאמרינן בברייתא רבה גבי עץ שאכל אדם הראשון דקרו ליה בנות שוח לפי שגרמו שוחה לאדם ואיכא דקרו ליה בנות שבע לפי שגרמו שבעת ימי אכילות ובפרק ארבעה נדרים (נדרים מ.) גבי נודר מן הכלכלה והיו בהן בנות ז)(שבע) ואמר אלו הייתי יודע שבנות (כ) ז)(שבע) בתוכה דמשמע נמי דפרי טוב הוא ולרבי יוחנן דפטר בירושלמי בריש דמאי אפילו נודאי ודמאי דמתניתין לא דוקא לפי שרוב מינין (ג) אינם בתין אלא מן ההפקר הוה מלינו למימר דפרי הוא הגדל ביערים שהוא מקוס הפקר ופטור מן המעשר אע"פ שהוא טוב כעין אגוזים קטנים שלנו וכגון ערמונים והא דלא נהגו בה שביעית מעיקרא לאו משום גרייעותא הוא אלא משום דעושות לשלש שנים כדאמרינן הכא והוי סברי דלא חזלינן בהו בתר חנטה ז)אלא בתר לקיטה כיון דעיקרן אינם נגמרין בשנה שחונטים בה אבל לריש לקיש דאמר לפי שלא נחשדו משמע משום גרייעותא הוא ושיעמיה דהסיס כוותיה בפ' כ"מ (כרתות מ:) דאמרינן דמאי הוא דלא בעי עשורי הא ודאי בעי עשורי ועוד קשיא דהתם ובפ"ק דע"ז (דף יד.) תאיני חיורתא קרי ליה ובפ' ארבעה נדרים (דף מ.) אמרי' דאין זה לא תאנים שחורות ולא תאנים לבנות ולריך לומר דשלשה מיני תאנים הן שחורות ולבנות הן סתם תאנים ובנות שוח הם תאנים רעות כגון הנך דדמאי ובפ"ק דע"ז וקראוס בנות שוח לפי שמולין הקלקלה במקולקל אבל בנות שבע דשבועות ונדרים הן (ד) חשובות שגרמו שבעת ימי אכילות ומסתמא מן הטובות אבל שנאמר (כרתות נ) ונחמד העץ להשכיל ואית דגרסי בפ"ק דע"ז מוכסמין בנות שוח כלא וי"ל שהוא פרי אחד שכך שמו כדמוכח בפ"ק דכתובות (דף ח. ושם) דאמרי' הזאב והאדי והדוב והגמר והכרדלם לשלש שנים וכנגדו באילנות בנות שוח ונחם לשבע שנים ולאותו רשע לא מלינו חבר ויש לומרים כנגדו ט)מוכסמין בנות שוח ופי' שם בקונטרס מוכסמין אבל בנות שוח ונחם ממש ועוד י"ל דמשעת נטיעת האילן של בנות שוח אין טוען פירות עד שבע שנים ואהכי מייתי לה גבי נחם וכי האי גוונא קאמר התם אפשר לשבעים שנה וכנגדו באילן חרוב וחרוב זה משעת נטיעתו עד שעת גמר פירותיו שבעים שנה אבל גבי זאב ואדי דלשלש שנים הייני משעת חניטתו עד גמר דאי דאמרינן הכא: **שבקת** רבנן ועבדת כרבי נחמיה. עדיפא מייני הוה ליה לאקשויי דרבי יוחנן אית ליה ט)הלכה כסתם משנה: **משום דאמר** ליה שבקת רבנן ועבדת כרבי נחמיה. נראה לי כך פי' לכן לא ת"ל הכי דקאמרת דאי הוה ת"ל הכי הוה משיב לו ריש לקיש וכי שבקינן רבנן ועבדינן כרבי נחמיה קאמינא לך: **וכי** נהגו שבקינן הוא. נתמיה דלשון נהגו משמע בפרק בתרא דתענית (דף כו:) דאי עביד לא מהדרינא והכא כיון דאיכא אסורא דהלכה כרבנן אית לן לאהדורי וכרים ערבי פסחים (דף קג.) גבי הא דאמר רבי יוחנן נהגו העם כב"ה ואלינא דרבי יהודה משמע קלת דלכתחילה עבדי הכי מדכריך רבא אכשמים בריש הא דאמר אמאור וכבל עניין מתישב כאן ומכאן סותרים מה שפירש רש"י בפ"ק דפסחים (דף ג:) אמורים בעשיית מלאכה במקום שנהגו דכיון דתני אסורין לא תלינן במנהגא (וע"ע תוספות ברכות נג: ד"ה נהגו ותוס' פסחים קג. ד"ה ואמרו): נפסח

חסורי מיחסרא והכי קתני אתרוג אחר לקיטתו למעשר ואחר חנטה לשביעית ורבותינו נמנו באושא (ה) **אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית איתמר רבי יוחנן וריש לקיש אמרי תרוייהו אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית לעולם ששית כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אאתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית אפילו כזית ונעשית ככר חייבין עליה משום טבל ת"ר באילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט מתעשר לשנה שעברה אחר ט"ו בשבט מתעשר לשנה הבאה אמר רבי נחמיה בד"א באילן שעושה שתי בריכות בשנה שתי בריכות ס"ד אלא אימא כעין שתי בריכות אבל אילן העושה בריכה אחת כגון דקלים וזיתים וחרובין אע"פ שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה אמר רבי יוחנן בנהגו העם בחרובין כרבי נחמיה איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן בבנות רשוח שביעית שלהן שניה מפני שעושות לשלש השנים אישתיק א"ל ר' אבא הכהן לרבי יוסי הכהן אמאי אישתיק לימא ליה אמינא לך אנא רבי נחמיה ואת אמרת לי רבנן משום דא"ל שבקת רבנן ועבדת כרבי נחמיה ולימא ליה קאמינא לך נהגו ואת אמרת לי איסורא דא"ל במקום איסורא כי נהגו שבקינן** (ליה) **ולימא ליה כי אמינא לך אנא המעשר חרובין דרבנן ואת אמרת לי שביעית דאורייתא אלא אמר רבי אבא הכהן תמיהני אם השיבה ריש לקיש לתשובה זו אם השיבה הא אותבה אלא אימא אם קיבלה רבי יוחנן אם לא קיבלה:**

מתני'

חסורי מיחסרא והכי קתני אתרוג אחר לקיטתו למעשר ואחר חנטה לשביעית ורבותינו נמנו באושא אתרוג אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית דאורייתא אלא אמר רבי אבא הכהן תמיהני אם השיבה ריש לקיש לתשובה זו אם השיבה הא אותבה אלא אימא אם קיבלה רבי יוחנן אם לא קיבלה:

מתני' אילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט מתעשרים לשנה שעברה, ושחנטו אחר ט"ו בשבט מתעשרים לשנה (שעברה) הבאה. א"ר נחמיה במה דברים אמורים באילן העושה כעין שתי בריכות בשנה. פירוש שתי בריכות, דיופרין אילן ששעונין (נ"א: ששונין) שתי פירות בשנה, כגון תאנה שעושה פירות בקיץ ובחורף. אבל אילן העושה בריכה אחת, כגון הדקלין והזיתין והחרובין אע"פ שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה. וקיימא לן כרב הסנונא, דר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש קיימי (א"ר יוחנן) כותיה. (ו) אמר ר' יוחנן נהגו העם בחרובין כר' נחמיה. אע"ג דחנטו קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה. איתיביה ר' שמעון בן לקיש לר' יוחנן, הא דתנן בשביעית התילת פרק חמישי, בנות שוח שביעית שלהן שנייה שעושות לשלש שנים. על שם ששוא בשביעית יהו שביעית. כלומר, הנה בנות שוח שחנטו קודם ט"ו בשבט, ותנינן עוד אחר ט"ו בשבט בכל (השנה) שנה ושנה, ומה שחנטו בשנה השמיטה אחר ט"ו בשבט, נוהגין בהן דין שביעית בשנה השנייה של שבוע, שמתאחרין בנות שוח הללו באילן ג' שנים. אבל מה שחנטו קודם ט"ו בשבט בשביעית, מן הששית הן חשובין, ומותרין בשנה הראשונה של שבוע. הנה בנות שוח אינם כגון שתי בריכות בשנה, לפי שאין עושין אלא בריכה אחת בכל שנה ושנה. הנה מה שחנטו קודם ט"ו בשבט חשובין משנה ששית. ושחנטו אחר ט"ו בשבט חשובין משנה השביעית, ומתבעדין בשנה השניה של שבוע שהיא שנה שלישית לחנטן. והיאך א"ר יוחנן כי החרובין מפני שעושין בריכה אחת בשנה, בין מה שחנטו קודם ט"ו בין אחר כך מתעשרין לשנה הבאה. אשתיק כולי. ירושלמי: אמר ר' אבא בר כהנא ותמיהני איך מותיב ר' שמעון בן לקיש ומקבל ר' יוחנן מיניה, ושתיק ליה, ויתיבנה אנא אמינא חרובין דאת אמרת בנות שוח, אנא אמינא סנהג ואת אמרת הלכה, אנא אמינא ר' נחמיה ואת אמרת רבנן. פירוש בנות שוח הללו תאנים לבנות הן כדאמרינן בענין דברים האסורים למכור לנכרים. בנות שוח בפסוטריותיהן, ואמרי' בגמרא אמר רבה בר בר חנה תאיני חיורתא. והן בנות שוח ובנות שבע ובלוקסין כולן מיני תאנים. וכבר פירשנום במס' ע"ז. וכן דרך בנות שוח הללו שחונטין בשנה הראשונה הן פגין ובשנייה בוחל ובשלישית נגמרין והן צמל. ובכל שנה הן חונטין וכך סידורן. מה שחונטין בשנה הראשונה ומן השיתין עד התאנים נ' יום. ליקט תאנה ואינו יודע מתי חנטה, וכבר לממרע, אם חל בתוכן ט"ו בשבט הוא יודע מתי חנטה. אמרו לו (והיא) והא עמי בטבריא ועושות לשנה אחת, אמר להן והרי עמכם בציפורי ועושות לשלש נ' שנים. פי' יונה מונה ק' יום ואינו מונה ר' יום. ואם אינו יודע מתי חנטה, אינו יודע מתי תאנים. ומן הדרך בנות שוח הללו שחונטין בשנה הראשונה הן פגין ובשנייה בוחל ובשלישית נגמרין והן צמל. ובכל שנה הן חונטין וכך סידורן. מה שחונטין בשנה הראשונה

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ח מהל' מ"ש סל"ו ופ"ד מהל' שמיטין הלכה יב טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קטן:
ב מיי' פ"ח מהל' מ"ש הלכה כ טוש"ע שם סעיף קטן:
ג מיי' שם הלכה ג:
ד מיי' פ"ד מהל' שמיטין הלכה טז:
ה [מיי' פ"ח מהלכות מעשר הלכה ג]:

רבינו חננאל

תנו רבנן אילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט מתעשרים לשנה שעברה, ושחנטו אחר ט"ו בשבט מתעשרים לשנה (שעברה) הבאה. א"ר נחמיה במה דברים אמורים באילן העושה כעין שתי בריכות בשנה. פירוש שתי בריכות, דיופרין אילן ששעונין (נ"א: ששונין) שתי פירות בשנה, כגון תאנה שעושה פירות בקיץ ובחורף. אבל אילן העושה בריכה אחת, כגון הדקלין והזיתין והחרובין אע"פ שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה. וקיימא לן כרב הסנונא, דר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש קיימי (א"ר יוחנן) כותיה. (ו) אמר ר' יוחנן נהגו העם בחרובין כר' נחמיה. אע"ג דחנטו קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה. איתיביה ר' שמעון בן לקיש לר' יוחנן, הא דתנן בשביעית התילת פרק חמישי, בנות שוח שביעית שלהן שנייה שעושות לשלש שנים. על שם ששוא בשביעית יהו שביעית. כלומר, הנה בנות שוח שחנטו קודם ט"ו בשבט, ותנינן עוד אחר ט"ו בשבט בכל (השנה) שנה ושנה, ומה שחנטו בשנה השמיטה אחר ט"ו בשבט, נוהגין בהן דין שביעית בשנה השנייה של שבוע, שמתאחרין בנות שוח הללו באילן ג' שנים. אבל מה שחנטו קודם ט"ו בשבט בשביעית, מן הששית הן חשובין, ומותרין בשנה הראשונה של שבוע. הנה בנות שוח אינם כגון שתי בריכות בשנה, לפי שאין עושין אלא בריכה אחת בכל שנה ושנה. הנה מה שחנטו קודם ט"ו בשבט חשובין משנה ששית. ושחנטו אחר ט"ו בשבט חשובין משנה השביעית, ומתבעדין בשנה השניה של שבוע שהיא שנה שלישית לחנטן. והיאך א"ר יוחנן כי החרובין מפני שעושין בריכה אחת בשנה, בין מה שחנטו קודם ט"ו בין אחר כך מתעשרין לשנה הבאה. אשתיק כולי. ירושלמי: אמר ר' אבא בר כהנא ותמיהני איך מותיב ר' שמעון בן לקיש ומקבל ר' יוחנן מיניה, ושתיק ליה, ויתיבנה אנא אמינא חרובין דאת אמרת בנות שוח, אנא אמינא סנהג ואת אמרת הלכה, אנא אמינא ר' נחמיה ואת אמרת רבנן. פירוש בנות שוח הללו תאנים לבנות הן כדאמרינן בענין דברים האסורים למכור לנכרים. בנות שוח בפסוטריותיהן, ואמרי' בגמרא אמר רבה בר בר חנה תאיני חיורתא. והן בנות שוח ובנות שבע ובלוקסין כולן מיני תאנים. וכבר פירשנום במס' ע"ז. וכן דרך בנות שוח הללו שחונטין בשנה הראשונה הן פגין ובשנייה בוחל ובשלישית נגמרין והן צמל. ובכל שנה הן חונטין וכך סידורן. מה שחונטין בשנה הראשונה

מסורת הש"ס

א) שביעית פ"ה מ"ח, **ב)** ל"ל לזה, **ג)** כס"מ: הפקרא הוא ופטורה, **ד)** ל"ל בלולן, **ה)** אולי ל"ל העושות, **ו)** (בסוגיות מ' שוח וכ"ח שם כתוס' ד"ה כגנו' שוח וכו'), **ז)** (בכל הסוגיא דשם אי' שוח וע"ש בפירוש הרא"ש), **ח)** אולי ל"ל ולא כתב יכו' וכן כתוב בתוס' ע"ז יד. ד"ה בנות שוח, **ט)** (פנינו הגיגפא מיכסמין לחוד וכן הוא גירסת רש"י שם, י) (כרש"י שם מין), כ) (שבת מו. ובמאי דיומי טוכא).

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורבותינו נמנו באושא וגמרו אחר לקיטתו: **(ב)** תוס' ד"ה בנות שוח כו' בנות שבע בתוכה לא הייתי נודר משמע נמי דפירי: **(ג)** בא"ר לפי שריב מינין הללו אינם נאין: **(ד)** בא"ר דשבועות ונדרים הן הטובו' שבנמו:

רבינו חננאל (המשך)

של שבוע נגמרין בשלישית. ומה שחנטו בשניה נגמרין ברביעית. ומה שחנטו בשלישית נגמרין בחמישית. ונוהגין בהן מעשר עני. דקיל אילן בתר חנטה, ואילו שנגמרו בחמישית, בשלישית חנטו, לפיכך הן פירות שלישה. ושחנטו ברביעית נגמרין בששית. ושחנטו בחמישית שנגמרין בשנה של שמטה מוחרין הן, כי פירות חמישית הן. ושחנטו בששית נגמרו בשביעית ונוהגין בהן מעשר עני. ושחנטו בשנת השמטה בשביעית, נגמרין בשנה השישית שהיא שניה של שבוע הנכנסת. ונוהגין בהן דין שביעית ומתבעיין. כי בשביעית היתה חניטתן. וכך דרך פירורן לעולם. כל הפירות של בנות שוח שחונטין בשביעית נוהגין בהן דין שביעית בשנה השניה של שבוע והיא שנת גמירת דפרי הנחנט בשביעית עצמה. נמצאו בכל שנה ג' מיני פירות בזה האילן, מקצתן צמל, והן שחנטו מקודם לכן בשנתם. ומקצתן בוחל, והן שחנטו מראשתקה. ומקצתן פגין והן בזה השנה. וכעניין שפירשנו הן מפורשין בתלמוד ארץ ישראל בגמרא דהא מתניתא, מהו בנות שוח פיטיראה. פי' פיטיראה בלשון יון. ואמרי מין תאנים כאשר אמרנו. מה בכל שנה הן עושות או אחת לשלש שנים, ופירשו בכל שנה עושות אלא אין פירותיהן נגמרין אלא עד ג' שנים. כיצד יודע, איך יודעות פירות של כל שנה ושנה. ר' יונה אומר קושרין (נ"א: קושרין) בחוט, פי' אלו בחוט לבן ואלו בחוט אדום ואלו בחוט שחור. תני שמ(ואל) תוחב בהן קסמין, גם זה כענין הראשון כולי. תני רבן שמעון בן גמליאל אומר מהיצאת העלין עד חנטת הפגין ג' יום. ומן הפגין עד השיתין הנובלות נ' יום.